

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Sancti Bonaventurae Episcopi Cardinalis Albanensis,
Seraph. Doctoris Ecclesiae, Speculum Disciplinae, Et
Profectus Religiosorum: Libelli ad pietatem vtilissimi**

**Bernardus <de Bessa>
Bonaventura <Heiliger>**

Antverpiæ, 1591

Quòd profectus religiosi septem processibus distinguuntur. Cap. I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53148)

S. BONAVENTURÆ
EPISCOPI CARDINALIS
ALBANENSIS, QVONDAM
totius Ordinis Minorum Generalis
Ministri, Seraphici Doctoris Eccle-
siæ, de profectu religiosorum

LIBER SECVNDVS.

Quod profectus religiosi septem processibus distinguuntur.

CAP. I.

Primus
processus
feruor est
nouitiorū.

Secundus
cōsistit in
exercitio
corporali.

Exod. 25, 5

Rom. 12, 1

PROFECTVS religiosi septem
processibus distinguuntur, licet
non ab omnibus attinguntur.
Primus est in feruore nouitia-
tus, quo conuersus quodam im-
petu bonæ voluntatis calet; ad omnia paratus
in quibus se credit Deo placere, siue ex mag-
na peccatorum contritione & dolore, siue ex
desiderio satisfaciendi Deo, siue recuperandi
amissum tempus, & neglectum præmium per
peccatum: sicut viator qui diu manè dormiens
postea cū festinatione & impetu laborat tem-
pus neglectum currendo recompensare, & so-
cios qui se præcesserunt insequens inuenire.
Secundus processus est in labore corporalis
exercitationis: quia cū sit pauper, nondum
inuenire valet pretiosa munera, quæ in opus
sanctuarij Domino offerat: facit tamen quod
potest, & pilos caprarū & pelles arietum offe-
rens, exhibet corpus suum hostiam viuentem,
sanctam, Deo placentem; licet quandoque mi-
nis

nus rationale sit eius obsequium, propter indiscretam corporis castigationem, qua corpus destruitur & vires deficiunt, & sensus amittitur, & spiritus extinguitur, & totus profectus spiritualis dissipatur. In omni oblatione tua offeres sal, scilicet discretionis: ut nec ad dexteram per nimium laborem, nec ad sinistram per nimium teporem à via regia declines. Anima enim est immortalis, & non potest deficere: & ideo corpus corruptibile & vas fictile non potest æqualiter contendere cum ea currendo, & tantum ferre laboris quantum illa potest capere feruidæ voluntatis. Ebrius quandoque agitat equum cui sedet celeriter, non considerans quod cum ipse æstuet vino, eius rude animal non sit satiarum fœno: & ita dum supra posse laborare cogitur, sub se sors cadens tardius eum ad locum quod tedit peruenire facit, quàm si morosius cursitaret. Rationale sit obsequium vestrum. Glosa, id est, cum discretionem: ne quid minus vel nimis fiat, sed cum temperantia corpora vestra castigetis, ut non naturæ defectu cogantur dissolui, sed vitiiis mori. Oportet carnem restringere non extinguere, id est, reprimere non opprimere, ut seruiat, non lasciuat; ancilletur, non dominetur. Terra fertilis si diu inculta fuerit, siluescit; si nimis cogitur fructificare, fit macra: sed si medium tenetur, fertilis perseverat. Sic etiam de agro corporis est agendum: ut nec de nimio otio vel deliciis lasciuat, nec inedia vel labore deficiat. Corporalis exercitatio in duobus consistit, in subtractione delectabilium secundum carnem, & in assuetudine asperitatum & laborum. Ab hac lege infirmi sunt excepti: quia nec suauius delectant propter amaritudinem doloris, & ipsa infirmitas acerbior est quàm labores sanorum & validorum. Valet autem afflictio corporis:

Leuit. 2, 74.
Discretio
omnibus
adhibenda.

*Simile
elegans;*

Rom. 12, 1

*Corporalis
exercitatio
in
duobus
consistit.*

ad peccatorum purgationem, ad vitiorum repressionem, ad augmentum virtutis, ad spiritualis consolationis expressionem, sicut in torculari vinum exprimitur; ad proximi aedificationem & meritum gloriae. Tertius processus est in spiritualis consolationis infusione: quia Deus cum sit benignus & largus, remunerat hominem, qui fideliter offert ei totum quod habet & potest, id est, voluntatis fervorem & corporis servitutem. Vera autem consolatio spiritualis consistit in duobus, in naturalium animae potentiaram decoratione, & carnis ad spiritum quieta concordatione. Tunc enim homo verè spiritualis est, cum spiritus totus est ad Deum erectus, & ei coordinatus, & Deo plenus, & corpus spiritui non resistit in his quae Dei sunt, sed pro modo suo promptè spiritui obtemperat, nec concupiscendo mala, nec horrendo dura, vel fastidiendo bona. Potentiaram animae in quibus imaginem summæ Trinitatis praefert, sunt tres: ratio, voluntas & memoria, quae tamen in seipsis inanes sunt & vacuae bonis, & indigent ornari & repleti ab illo, & de illo qui fecit illas, hoc est à Deo. Ratio illuminatur ad cognitionem veri: voluntas accenditur ad amorem boni: memoria tranquillatur ad inhærendum & fruendum vero bono. Nulla istarum valet esse vel perfici sine aliis. Si ratio non videret, voluntas non amaret: quia nec sciret quid esset amandum: si non amaret, non delectaretur in bono. Itè si non memoraretur boni, quomodo posset agnoscere vel illud amare? Summum autem bonum Deus est, & ideo etiam summè verum, quia ab ipso fluunt omnia, ut sint & ut bona sint. Sicut Deus machinam huius mundi ex nihilo creavit, postea distinxit & ornauit: ita hominem format secundum corpus in utero, deinde animam rationalem

Tertius est
in consolatione
spirituali.

Consolatio vera
spiritualis
in quo consistat.

Tres potentiae animae
quomodo à Deo decorantur.

Sec. 1, & 2.

sem infundit: deinde per interualla aetatum,
 intellectus secundum actionem crescit, & vo-
 luntas mouetur, & memoria viger quasi requi-
 rens ornatum sibi competentem. **Rationis or-**
 natus est lucida intelligentia de Deo, & de his **ornatus.**
 quæ de Deo sunt & ad Deum conducunt: vt
 intellectus sacræ scripturæ, & rationes fidei &
 operum Dei: & intelligere quid sit beneplaci-
 tum Dei, & inter vitia & virtutes discernere,
 & naturas eorum cognoscere & remedia vi-
 tiorum, & vias virtutum: in operibus Dei ad-
 mirari potentiam, sapientiam, & benignita-
 tem ipsius. Et breuiter dicendo, ornatu ratio-
 nis sunt sapientia & scientia quæ de Deo est.
 Ornatu voluntatis sunt sanctæ affectiones &
 deuotio ad Deum, feruor fidei, fiducia spei,
 dulcedo charitatis, & bonæ volûtatî alacritas,
 spes de remissione peccatorum, deuotio circa
 Christi humanitatem & passionem, ne non
 circa eius diuinitatem, & desiderium regni
 cælestis, & confidentia de exauditione oratio-
 nis, & affectus diuinæ familiaritatis & simi-
 lia, quæ afficiunt hominem ad Deum & amo-
 rem virtutum, & ad odium vitiorum, & ad di-
 lectionem proximorum, & ad studium bono-
 rum operum. Ornatu memoriæ est, sacrarum **Memoriæ**
 copia cogitationum, & affluentiâ viliū medi- **ornatus.**
 tationum, & stabilis memoria Dei, & exclusio
 euagationis mentis, & trāquilla adhæsiō Dei,
 & corporalium imaginationum repressio, &
 perfecta obliuio omnium mundanorum, &
 vnus spiritus esse cum Deo. Quia verò cor-
 pus datum est ad seruiendum spiritui, debet ei
 obedire sicut Domino in omnibus bonis, &
 non recalcitrare vel remurmurare, sicut con-
 tumax seruus vel piger. Et spiritus sicut pru-
 dens dominus debet ei prouidere sicut seruo
 in tribus, vt operetur vtiliter, ne otio torpeat:

Rationis
ornatus.

Voluntatis
ornatus.

Memoriæ
ornatus.

1. Cor. 7. 2.
Corpus
spiritui
seruire,
spiritus
corpori
prouideat
debet.

ut castigetur discretè, si in aliquo offenderit: ut sustentetur temperatè, ne lasciuat vel deficiat sub onere. Quanto plus quisque secundum has regulas ordinatus est; tanto spiritalior est. Ista habere, est spiritalibus consolationibus foueri. Nam aliæ consolationes sicut non sunt necessariae salutis, sic etiam suspectæ sunt & sæpe falsæ & frictæ & deceptorix: ut visiones, reuelationes, prophetiæ, sensuales oblectationes, miraculorum operationes, maximè modernis temporibus, licet quandoque reperiuntur veræ, sed in paucis. Datur autem spiritalis consolatio nouis religiosis quandoque, ut videant quàm largè Deus remunerat sibi seruientes, & quàm bonum est seruire tam dulci Domino. Item ad confirmationem fidei, ad robur spei, ad charitatis accèssionem, ad desiderij inflammationem & eruditionem, ut videant quò pergendum sit: sicut in tenebris lumen ostenditur, ut videatur quò sit eundum & ubi cauendum: item ad muniendum contra futuras tentationes. Quartus processus est, tentationis & pugnae & tribulationis, quibus probatur homo & purgatur & exercitatur, eruditur & humiliatur. Qui certat in agone, non coronabitur, nisi legitimè certauerit. Quidquid diu debet durare, solet probari si durable sit: & omne nobile & carum probatur si valeat sicut debet. Ita virtus hominis quæ nobilissima est & quæ in perpetuum durare debet, in tempore tentationis probatur si constans sit: & Deus probat amicos suos aduersitate, si fideliter in ipsa perseuerent. Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio tribulationis. Quia acceptus eras Deo, necesse erat ut tentatio probaret te. Purgatur etiam homo à peccatis per tribulationem tentationis, ut dignus fiat gloriae caelestis celeri introitu, ne post mortem indigeat

Consolatio
spiritalis
cur subiri
debetur
deuotis.

Quartus
pugnae &
tentationis
est.

2. Tim. 2, 5

Psalmi. 27, 6

Job. 12, 13

Tentatio
probat &
purgat, &
erudit.

digeat grauius & diutius purgari. Purgatur
 etiam vt maioris gratiæ capax fiat: sicut vi-
 trum obscurum tergitur, vt luminis amplius sit
 capax. Exercitatur item vt agilior & prom-
 ptior fiat ad opera iustitiæ & virtutum exerci-
 tia: quia in statu consolationis sola quies men-
 tis & studium deuotionis videbatur ei suffice-
 re ad summam perfectionem: quæ ideo ei ad
 tempus subtrahitur, vt discat & in alijs virtu-
 tū studijs se exercere. Sicut enim mercator nō
 in vno foro vel apotheca omnia simul inuenit
 quæ desiderat, sed in diuersis diuersa: ita reli-
 giosus nō tantum in quiete deuotionis & dul-
 cedine consolationis spiritualis, sed etiam in
 labore certaminis & exercitio bonæ actionis,
 debet querere studium perfectionis & meren-
 di occasionem. Scio & abundare & penuriam
 pati: vbiq; & in omnibus instructus sum. Per
 arma iustitiæ à dextris & à sinistris. Eruditur
 etiam homo tentationibus, quando discit quæ
 sit utilitas tentationis, & profectus ex eis pro-
 ueniens: quia ex hoc leuior fit ei tentatio, cum
 intelligit quare sic Deus permiserit; & quis si-
 bi fructus inde accrescit. Fidelis autem Deus
 qui non patietur vos tentari supra id quod po-
 testis: sed faciet cum tēratione etiam proven-
 tum, vt possitis sustinere. Eruditur etiā quod
 non tantum innitatur experientijs consolatio-
 num, quantum in fiducia ad Deum, vel fidei
 certitudine. Sicut quidam rudes in via Dei, qui
 statim cum subtrahi sibi sentiunt consolatio-
 nis experientiam, animo concidunt credentes
 Deum à se esse auersum: vel etiam in fide ti-
 tubare incipiunt, an vera sint quæ de Deo sen-
 serunt. Vult autem Dominus erudire nos per
 subtractionem consolationis, & inniti verita-
 ti scripturæ & fidei potius quàm nostræ quali-
 cunque experientiæ: quia fides non habere
 meretur

Consola-
 tio spiri-
 tualis cur
 aliquando
 auferatur

Phil. 4. 12
 2. Cor. 6. 7

1. Cor. 10. 13

meritum, si in sola experientia consisteret: spes
 quæ iam teneretur experientia, spes non esset.
 Per patientiam autem & consolationem scri-
 pturarum, potius quàm experientiam, spem
 habeamus, credentes nunquam Deum auerti
 à nobis, quàm diu voluntas nostra à Deo non
 est auersa per confosum peccati, vel torporem
 negligentia. Mandasti iustitiam testimonia
 tua, & veritatem tuam nimis. Hæc sunt vera
 testimonia gratiæ Dei; iustitia in voluntate &
 operatione, & veritas Dei secundum promissio-
 nes sacræ scripturæ, quæ promittit nobis vi-
 tam æternam, si mandata eius obseruemus.
 Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Noli
 ergo diffidere cùm consolatio internæ dulce-
 dinis tibi subtrahitur, quasi Deus dereliquerit
 te, & bona opera tua non sint ei accepta: sed
 recurre ad illa vera testimonia, & consolare in
 ipsis, scilicet vt confidas veritati Dei, quod
 quàm diu tu non decedas ab eo per consen-
 sum præuagationis mandatorum eius, quod
 ipse nõ derelinquet te per propitiationem suam.
 Non enim nos elegimus eum, sed ipse elegit
 nos, & prius dilexit nos, & non deserit se non
 deserentes: qui etiam dilexit nos nondum exi-
 stentes, vel etiam resistentes ei per peccatum.
 Vnde dilexit nos & elegit nos, nõ propter nos,
 sed propter seipsum ex sola bonitate sua: pro-
 pter hoc etiam seruabit nos. Humiliat etiam
 nos Deus per tentationum tribulationes, vt
 agnoscamus quid sumus ex nobis, ne extolla-
 mur ex eo quod à Deo accepimus vel accepis-
 se putamus. In igne probatur argentum & au-
 rum: homines verò receptibiles in camino hu-
 miliationis. Quicquid scoriæ vel falsitatis in-
 tus latuit, ignis tentationis prodit. De ipsis
 etiam bonis humiliamur, videntes quod no-
 stra non sunt, sed Dei: qui quando & quantum
 voluit,

Rom. 15, 4

Psal. 118,
132.

Job 13, 15

Job 15, 16

Tentatio
humiliat.

Ecli. 2, 5

voluit, dedit nobis ex gratia sua, non ex meritis nostris. Si cōsolatio spiritalis homini non subtraheretur aliquando, extolleretur, & gratiam perderet, & periret. Subtrahitur ergo ei ne amittat, perdit ne perdat: sicut pater paruulo suo nummos negat, ne ludat & perdat, donec proficit in prudentia & sciat providē conseruare. Videmus quosdam pueros gratiosos nimis sibi inde placere & gloriam humanam quærere, & tandem euauerunt coram Deo, & hominibus viluerunt. Qui delicatē PROV. 29, 27 nutrit seruum suum ab adolescentia sua, postea illum sentiet contumacē. Benignus Deus, PROV. 8, 31 cuius deliciae sunt esse cum filiis hominum, libenter impartitur has delicias seruis suis fidelibus ab adolescentia, id est, à nouitate conuersionis: sed heu postea quosdam eorum sentit contumaces, quando ex consolatione spiritali elati ceteros despiciunt, & in elationem versi dum famam laudis desiderant, iactantiae vitio deprauati, hypocritae fiunt: & dum meliores videri laborant quam sunt, Deo se opponunt, gloriam Dei sibi temerè vsurpantes. Bonus autē Dominus sciēs quam utilis est homini tentatio & tribulatio, prius ostendit ei consolationes dulcedinis; quibus postmodum in tentatione confortetur ne deficiat, & alliciat, ut semper eas desideret, & non desistat eas acquirere, donec denuò recuperet quod amisit. Sic laborantibus in via, prius copiosa paratur refectio, ne in labore deficiant. Sic columbae longius emittendae, prius nutriuntur tritico cum melle: ut quantumcumque longè emissae fuerint, semper illuc redire contendant, vbi delicatē se pastas esse meminerint. Sic Petrus prius MAK 27, 8 in montē excelsum seorsum ducitur, vbi gloriam transfigurationis Christi videat: ut postea à Satana expetitus, ut cribraret eum, in LUC. 22, 30

tenta-

tentatione recoleret priorum dulcedinē quam expertus erat, & rediret ad Dominum quem tam amabilem senserat, ne diffidens & deficienti desperaret. Sic filiis Israël prius manna in deserto datur, & postea longo itinere & certamine fatigantur.

Exod. 16, 14

De speciebus tentationum.

CAP. II.

Tentatio
à privatio-
ne conso-
lationis.
Psal. 117, 7

Psal. 26, 3

Consola-
tionis spi-
ritualis
subtrahitio
ne virtu-
tes pro-
bantur.

Rom. 4, 18

MVLTAE autem sunt tentationum species. Vna est subtractio & inopia deuotionis. Aliæ tentationes, sine ista nullam vel minorem virtutem habent, cum ipsa sit quasi domus refugij ab omni tribulatione. Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Item, Si consistent aduersum me castra, non timebit cor meum. Subtracto ergo tam singulari refugio, homo quodammodo inermis expositus est hostibus tentationū: & ideo pavidus efficitur & pusillanimis, nisi fidei & spei firmitate se muniat, & patientia & humilitate se defendat, quæ tunc maximè habent locum exercendi se, & magnam gloriam promerendi. Fides autem probatur, si credit vera esse quæ iam desit per gustum dulcedinis experiri. Dulcia nimis sunt omnia, quæ de Deo credimus: sed gustus eorum ideo subtrahitur bonis, vt fides magis innitatur auctoritati scripturarum quàm experientiæ propriæ, & magis ex hoc meritoria sit. Spes autem probatur, si confidat Deum sibi esse propitium, etiam dum flagellat: & ita studiosè studeat ei seruire & placere in omnibus, ac si sentiat & videat eum sibi esse placatum. Vnde Abraham laudatur quòd contra spem in spem credidit diuinæ promissioni, & non hæsitauit diffidentia: certissimè sciens quòd quæcūque promisit Deus, potens